

Έκθεση Δημόσιας Διαβούλευσης για τις Στρατηγικές Κατευθύνσεις του Ελληνικού Σχεδίου Ανακαμψης και Ανθεκτικότητας

Ο Αναπληρωτής Υπουργός Οικονομικών κ. Θεόδωρος Σκυλακάκης έθεσε, στις 25 Νοεμβρίου 2020, σε δημόσια διαβούλευση τις “Στρατηγικές κατευθύνσεις του Ελληνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας”. Το Σχέδιο αναρτήθηκε στις 25/11/2020 και ώρα 12:00 και ήταν ανοιχτό σε σχόλια έως 20/12/2020 και ώρα 17:00, οπότε και ολοκληρώθηκε η διαβούλευση (www.opengov.gr/minfin/?p=10013).

Κατά την διάρκεια της διαβούλευσης κατετέθησαν γενικές απόψεις, ειδικά σχόλια, παρεμβάσεις και προτάσεις από φορείς και πολίτες. Συνολικά έγιναν 45 παρεμβάσεις ηλεκτρονικά, μέσω του ιστότοπου της διαβούλευσης, ενώ 8 παρεμβάσεις απεστάλησαν εγγράφως στο Υπουργείο Οικονομικών, το οποίο ανέλαβε την πρωτοβουλία να ζητήσει από την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή να πραγματοποιήσει την σχετική διαβούλευση μεταξύ των μελών της¹. Τα αποτελέσματα της διαβούλευσης, τόσο της

---

¹ Τα μέλη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (<https://www.oke.gr/el/synthesi-tis-oke>)

Ομάδα Εργοδοτών (Α' Ομάδα)

Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών
Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών, Βιοτεχνών, Εμπόρων Ελλάδος
Ελληνική Συνομοσπονδία Εμπορίου & Επιχειρηματικότητας
Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων
Ελληνική Ένωση Τραπεζών
Ένωση Ελλήνων Εφοπλιστών
Πανελλήνιος Σύνδεσμος Τεχνικών Εταιρειών
Ομοσπονδία Κατασκευαστών & Οικοδομικών Επιχειρήσεων Ελλάδος

Ομάδα Εργαζομένων (Β' Ομάδα)

Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος
Ανώτατη Διοίκηση Ενώσεων Δημοσίων Υπαλλήλων

Ομάδα Λοιπών Κατηγοριών (Γ' Ομάδα)

Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών
Γενική Συνομοσπονδία Αγροτικών Συλλόγων Ελλάδος
Συντονιστική Επιτροπή Δικηγόρων
Πανελλήνιος Ιατρικός Σύλλογος
Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων Ελλάδος
Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας
Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδας
Γεωτεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας
Καταναλωτές

δημόσιας, όσο και αυτής που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της ΟΚΕ, επισυνάπτονται ως Παράρτημα στην παρούσα Έκθεση.

Ο αριθμός των παρεμβάσεων που έγιναν ανά άξονα του Σχεδίου απεικονίζεται στον ακόλουθο πίνακα:

Άξονες	Αριθμός παρεμβάσεων
1.1	11
1.2	7
1.3	5
1.4	8
2.1	2
2.2	2
2.3	3
3.1	11
3.2	4
3.3	6
3.4	5
4.1	4
4.2	3
4.3	1
4.4	3
4.5	4
4.6	7

Οργανώσεις προστασίας περιβάλλοντος

Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία
Οργανώσεις για θέματα ισότητας των δύο φύλων
Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας
Ένωση Περιφερειών Ελλάδας
Ανώτατη Συνομοσπονδία Πολυτέκνων Ελλάδος

Άξονες	Αριθμός παρεμβάσεων
4.7	5

Γενικές επισημάνσεις

Το Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας διαθέτει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που το καθιστούν απολύτως διακριτό από τα σχέδια περιφερειακής ανάπτυξης, όπως το ΕΣΠΑ και τα τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα, προς τα οποία δρα, με τους πόρους του, συμπληρωματικά ή/και τα επιταχύνει (Κανονισμός Άρθρο 8). Επίσης βάσει του οικείου Κανονισμού, δράσεις και πολιτικές που προϋποθέτουν δημόσιες δαπάνες οι οποίες εκτείνονται μετά την λήξη του Σχεδίου δεν είναι επιλέξιμες και τα χρήματα που τυχόν θα διατεθούν για αυτές χάνονται -στο σύνολό τους ή εν μέρει- εφόσον οι σχετικοί στόχοι και ορόσημα δεν επιτευχθούν εντός της διάρκειας του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Κανονισμός Άρθρο 15.3d – τελευταία ημερομηνία για εκπλήρωση στόχων και οροσήμων η 31/8/2026).

Επίσης ο σχετικός Κανονισμός δεν έχει ευελιξία σε σχέση με τις αλλαγές του περιεχομένου των σχετικών Σχεδίων Ανάκαμψης, σε αντίθεση με άλλα Ευρωπαϊκά Προγράμματα. Καταρχήν εμπεριέχει ιδιαίτερους και συγκεκριμένους στόχους σε ό,τι αφορά τον πράσινο (37%) και ψηφιακό (20%) μετασχηματισμό (Άρθρο 15 3c & 3ca), που εξ ορισμού περιορίζουν την ευελιξία του Σχεδίου. Δεύτερον η διαδικασία αλλαγής του Σχεδίου είναι εξαιρετικά δυσχερής και περιλαμβάνει θετική εισήγηση και έγκριση τόσο της Επιτροπής όσο και του Συμβουλίου (Άρθρο 18 του Κανονισμού).

Ως εκ τούτου, το Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, λόγω του χρονικού του ορίζοντα, είναι εμπροσθοβαρές και αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του συνολικού μεταρρυθμιστικού και αναπτυξιακού προγράμματος της κυβέρνησης και της χώρας. Σειρά σημαντικών για την χώρα μας μακροπρόθεσμων δράσεων ή δράσεων για τις οποίες υπάρχει αξιολογημένη αμφιβολία ή αβεβαιότητα για τον χρόνο ολοκλήρωσής τους (π.χ. λόγω διαδικασιών ωρίμανσης που εμπεριέχουν σοβαρούς κινδύνους καθυστέρησης), δεν μπορούν να ενταχθούν σ' αυτό, αλλά αποτελούν ή μπορούν να αποτελέσουν προτεραιότητα άλλων χρηματοδοτικών εργαλείων.

Οι παρεμβάσεις που έγιναν αξιολογήθηκαν στο σύνολό τους. Ήταν στην μεγάλη πλειοψηφία τους θετικές επί της αρχής του Σχεδίου και των βασικών στόχων που αυτό θέτει, αναγνωρίζοντας την καθοριστική σημασία του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας για τα επόμενα χρόνια για την χώρα μας και την μοναδική ευκαιρία που αυτό προσφέρει για την ελληνική οικονομία και κοινωνία.

Μέσω των παρεμβάσεων, υπεβλήθησαν πολλές ενδιαφέρουσες ιδέες και προτάσεις, σημαντικός αριθμός των οποίων είτε αξιοποιήθηκε είτε θα αξιοποιηθεί από τα αρμόδια Υπουργεία.

Δυστυχώς ικανός αριθμός προτάσεων και ιδεών που κατατέθηκαν είναι σε πρώιμο στάδιο μελετητικής ωριμότητας. Γεγονός που καθιστά δυσχερή την συμπερίληψή τους στο Σχέδιο, διότι δεν υπάρχει περιθώριο αποτυχίας ως προς τους στόχους και τα ορόσημα που αυτό θέτει και, συνεπώς, όπως αναλυτικά εξηγήθηκε, απαιτείται ικανή ωριμότητα των δράσεων κατά τον χρόνο κατάρτισης του Σχεδίου ή τουλάχιστον επαρκής πιθανολόγηση για την πιθανότητα έγκαιρης ολοκλήρωσής τους.

Οι διατυπωθείσες επιφυλάξεις εστιάσθηκαν κατά κανόνα στην απουσία πιο συγκεκριμένων ή/και μετρήσιμων στοιχείων και δράσεων, ειδικότερου επιμερισμού δαπανών, είδους επιχειρηματικών επενδύσεων που θα χρηματοδοτηθούν από το τμήμα δανείων, συμπληρωματικότητας με ανάλογα έργα που χρηματοδοτούνται από άλλες πηγές κ.ο.κ. Σημειώνεται ότι η διαβούλευση έγινε με αντικείμενο την στρατηγική του σχεδίου και ενδεικτικά έργα και δράσεις που αυτό περιλαμβάνει.

Πολλές πτυχές των επισημάνσεων περιλαμβάνονται ήδη στην εξειδίκευση του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και θα απαντηθούν με την δημοσιοποίησή του. Άλλες πτυχές περιλαμβάνουν σκέψεις και προτάσεις που απαιτούν μόνιμες (επαναλαμβανόμενες δαπάνες), οι οποίες δεν είναι επιλέξιμες για τους σκοπούς του συγκεκριμένου κανονισμού, ο οποίος ρητά αναφέρει ότι το Σχέδιο δεν μπορεί να περιλαμβάνει υποκατάσταση επαναλαμβανόμενων δαπανών των εθνικών προϋπολογισμών (Κανονισμός Άρθρο 4a).

Απαντήσεις σε επί μέρους ειδικότερες παρεμβάσεις, σχόλια και προτάσεις

1. *“... το πλαίσιο των Στρατηγικών Κατευθύνσεων του Ελληνικού Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας δίνει υπέρμετρο βάρος στην αντιμετώπιση της πρώτης βασικής πρόκλησης (αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου της οικονομίας), προβλέποντας αναγκαίες μεταρρυθμίσεις που αναμένεται να συμβάλλουν θετικά στην πλήρωση των αντίστοιχων στόχων. Δεν προσεγγίζει όμως ισόρροπα τις δύο άλλες βασικές προκλήσεις (υιοθέτηση ενός νέου αναπτυξιακού υποδείγματος άσκησης κοινωνικής πολιτικής, ανάσχεση της δημογραφικής γήρανσης της χώρας)”.*

Το Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας λειτουργεί συμπληρωματικά όχι μόνο σε σχέση με τα άλλα ευρωπαϊκά προγράμματα, αλλά και προς τα υπόλοιπα σχέδια και προγράμματα της κυβέρνησης, δίνοντας έμφαση στους κεντρικούς στόχους του, και ιδιαίτερα στην ανάκαμψη και στην ανθεκτικότητα σε επόμενες κρίσεις (που από την φύση τους απαιτούν εμπροσθοβαρείς δράσεις). Με βασικό όχημα την πράσινη και ψηφιακή μετάβαση αποσκοπεί στην αντιμετώπιση του τεράστιου κενού επενδύσεων (investment gap), χωρίς την οποία δεν μπορεί να υπάρξει προφανώς ανάκαμψη αλλά ούτε και ανθεκτικότητα, καθώς αυτή ευθέως υπονομεύεται από το υψηλό υφιστάμενο δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ. Συνεπώς πρωτεύων στόχος του

είναι η εμπροσθοβαρής και μεγάλη αύξηση των επενδύσεων, των ρυθμών ανάπτυξης, των θέσεων εργασίας και του ΑΕΠ.

2. *“Η μετάβαση σε νέο οικονομικό υπόδειγμα δεν θα πρέπει να γίνεται αποκλειστικά βάσει του κριτηρίου του παραγωγικού κενού της οικονομίας, αλλά πρωτίστως του κενού απασχόλησης”.*

Η αντιμετώπιση του κενού επενδύσεων στην οποία αποσκοπεί το Σχέδιο θα αντιμετωπίσει ακριβώς το κενό απασχόλησης, δημιουργώντας μόνιμες υψηλής ποιότητας θέσεις εργασίας. Η συνδρομή του σχεδίου για την αύξηση της συνεργασίας μεταξύ των -μικρότερων προπαντός- επιχειρήσεων, της εξωστρέφειας τους και του μέσου μεγέθους των επιχειρήσεων αυτών έχει ως αναπόσπαστη πτυχή την ενθάρρυνση της νόμιμης μισθωτής εργασίας.

3. *“Έμφαση ενίσχυσης σε μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις”.*

Το Σχέδιο θα διαθέτει ειδικές πρόνοιες για να μπορούν να έχουν ικανή πρόσβαση σε επιδοτήσεις οι μικρότερες επιχειρήσεις και δίνει, όπως προαναφέρθηκε, έμφαση στην συνεργασία και μεγέθυνση των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, ώστε να καταστούν περισσότερο ανταγωνιστικές και να διευκολυνθούν στον πράσινο και ψηφιακό μετασχηματισμό.

4. *“Όλα τα έργα και οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας θα πρέπει να σέβονται την αρχή της μη επιβάρυνσης του περιβάλλοντος (do no harm principle). Ωστόσο αυτό δεν επαρκεί. Στο βαθμό που η πράσινη μετάβαση αποτελεί κεντρικό στόχο η Ελλάδα θα πρέπει να δεσμευτεί ότι οι πόροι θα διοχετευτούν μόνο σε έργα και δράσεις που πληρούν τα κριτήρια βιωσιμότητας που τίθενται από τον ευρωπαϊκό Κανονισμό για τις βιώσιμες επενδύσεις (EU Taxonomy Regulation). Οι αναφορές σε αυτόν τον Κανονισμό είναι διάσπαρτες στο κείμενο ενώ θα πρέπει να αποτελεί μία οριζόντια δέσμευση για την απορρόφηση των πόρων”.*

Η αρχή της μη επιβάρυνσης είναι πλήρως σεβαστή και αποτελεί οριζόντια δέσμευση του κανονισμού. Για τον λόγο αυτό κάθε επένδυση αξιολογείται από τον Σύμβουλο που έχει προσληφθεί από την Ειδική Υπηρεσία του Ταμείου Ανάκαμψης για την προετοιμασία του σχεδίου και η αξιολόγηση αυτή (όπου είναι αναγκαίο και η ανάλυσή της), θα περιλαμβάνεται στο Σχέδιο το οποίο θα κατατεθεί.

5. *“Ο πίνακας 1 δεν περιέχει την κατανομή δαπανών του σκέλους των δανείων που θα λάβει η Ελλάδα από τον Μηχανισμό Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Ως εκ τούτου και δεδομένου πως η Ελλάδα θα λάβει 16,4 δισεκ. ευρώ μεταβιβάσεων (“επιχορηγήσεων”) και 12,6 δισεκ. ευρώ μέσω δανείων για τη χρηματοδότηση της ανάκαμψης, το κείμενο αποτυγχάνει να δώσει την ουσιώδη πληροφορία σχετικά με το πώς θα δαπανηθούν το 40% των πόρων που θα λάβει η Ελλάδα μέσω του ΜΑΑ”.*

Οι πόροι μέσω δανείων θα διοχετευθούν σε ιδιωτικές επενδύσεις με βάση τα Ευρωπαϊκά κριτήρια που προβλέπει ο κανονισμός (πράσινος και ψηφιακός μετασχηματισμός), αλλά και με βάση εθνικά κριτήρια που συνάδουν με τις Ειδικές Επισημάνσεις ανά χώρα που έχουν γίνει στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου (Country Specific Recommendations) και ειδικότερα αφορούν την εξωστρέφεια, την καινοτομία και την έρευνα και ανάπτυξη (R&D) και την ενθάρρυνση των συνεργασιών, των εξαγορών και των συγχωνεύσεων με στόχο την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών επιχειρήσεων. Οι δε επενδύσεις θα κριθούν με βάση τις επιλεξιμότητες του επενδυτικού σχεδίου και δεν θα τμηματοποιηθούν στη βάση κάποιας κλαδικής ταξινόμησης. Η πρόσφατη, άλλωστε, εμπειρία της πανδημίας κατέδειξε τα προβλήματα που προκαλούνται από την κλαδική ταξινόμηση (με το γνωστό πλέον σε όλους σύστημα των ΚΑΔ), σε περιβάλλον μιας πολύ σύνθετης οικονομίας όπως η ελληνική.

6. *“Με βάση τον Μηχανισμό Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας τουλάχιστον το 37% του συνόλου των δαπανών (και όχι του σκέλους των μεταβιβάσεων μόνο) οφείλουν να κατευθυνθούν προς επενδύσεις που συμβάλλουν στην πράσινη μετάβαση. Ωστόσο το κείμενο στρατηγικών κατευθύνσεων φαίνεται να θεωρεί λανθασμένα πως το ελάχιστο ποσοστό 37% για την πράσινη μετάβαση αφορά μόνο το σκέλος των μεταβιβάσεων”.*

Η ανθεκτικότητα και η προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή συνιστούν κεντρικό στόχο του Ταμείου και η διάθεση ποσοστού τουλάχιστον 37% όλων των δαπανών θα υπερκαλυφθεί σύμφωνα με το Παράτημα του σχετικού κανονισμού. Το ίδιο θα ισχύσει και για τα επενδυτικά σχέδια που θα προωθηθούν με το εργαλείο των δανείων.

7. Προτάθηκαν *“διασυνδέσεις νησιών, ενίσχυση των επενδύσεων σε ΑΠΕ και ανάπτυξη συστημάτων αποθήκευσης για την μείωση του ενεργειακού αποτυπώματος παραγωγής ενέργειας στο πλαίσιο του Άξονα 1.1”.*

Η διασύνδεση του δικτύου με τα νησιά, η αύξηση του μεριδίου ΑΠΕ στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας και η δημιουργία υποδομών για την αποθήκευση ενέργειας που παράγεται από ΑΠΕ περιλαμβάνονται στο Σχέδιο.

8. *“Προτείνεται για κάθε λιγνιτική περιοχή να εξεταστούν όλες οι εναλλακτικές τεχνολογικές λύσεις για τη θέρμανση περιοχών και όχι μόνο το ορυκτό αέριο και να εξεταστεί η οικονομική βιωσιμότητά τους σε βάθος χρόνου, πράγμα που δεν έχει συμβεί ως τώρα. Επιπλέον, το οποιοδήποτε νέο δίκτυο διανομής ορυκτού αερίου θα πρέπει να είναι συμβατό με χρήση και διανομή 100% πράσινου υδρογόνου”. “Με δεδομένο ότι η Ελλάδα είναι η πρώτη λιγνιτοπαραγωγός χώρα στην ΕΕ που θα απολιγνιτοποιηθεί πρακτικά μέχρι το 2023, πολύ μεγαλύτερο μέρος των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας πρέπει να διοχετευθεί στη δίκαιη και περιβαλλοντικά βιώσιμη μετάβαση των λιγνιτικών περιοχών της χώρας” (Άξονας 1.1).*

Το αντικείμενο της πρότασης εμπίπτει στο Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης. Μόνο συμπληρωματικά και κατ' εξαίρεση είναι πιθανό να περιληφθούν σχετικές επενδύσεις μέσω του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας.

9. *“Δεν έχει περιληφθεί σχετική αναφορά για την επέκταση των δικτύων φυσικού αερίου σε όλους τους δήμους της χώρας”* (Άξονας 1.1).

Το φυσικό αέριο μόνο κατ' εξαίρεση είναι πιθανό να περιληφθεί στις επιλέξιμες επενδύσεις καθώς εκφράζονται σοβαροί προβληματισμοί από την πλευρά των Ευρωπαϊκών Θεσμών για την προώθηση των σχετικών επενδύσεων μέσω του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Η σχετική συζήτηση δεν έχει προς το παρόν ολοκληρωθεί.

10. Πρόταση για *“απο-ανθρακοποίηση του συνόλου των κτιρίων μέχρι το 2050 σύμφωνα με το EU Renovation Wave”* (Άξονας 1.2).

Το Σχέδιο ακολουθεί τους κανόνες του οικείου Κανονισμού ως προς την επιλεξιμότητα των δαπανών. Ο χρόνος ολοκλήρωσης των σχετικών στόχων και οροσήμων είναι η 31/8/2026. Προτάσεις όπως η προτεινόμενη εμπίπτουν σε άλλα χρηματοδοτικά εργαλεία και προγράμματα.

11. *“Ειδικά για τα κτίρια δημόσιου τομέα και τα ξενοδοχεία είναι άμεση ανάγκη η ενεργειακή τους αναβάθμιση”* (Άξονας 1.2).

Οι επενδύσεις εξοικονόμησης ενέργειας αποτελούν βασική επιλεξιμότητα του Σχεδίου και απολαμβάνουν ποσοστού επιλεξιμότητας 100% τόσο σε ό,τι αφορά τις επιχειρήσεις ανεξαρτήτως μεγέθους, όσο και τις δημόσιες υποδομές. Το Σχέδιο περιλαμβάνει αντίστοιχα προγράμματα τύπου Εξοικονομώ και για τις δύο ανωτέρω δραστηριότητες.

12. *Προτείνεται σημαντική αύξηση πόρων με σκοπό, πέραν ηλεκτροκίνησης: εξηλεκτρισμό υπάρχοντος σιδηροδρομικού δικτύου, επέκταση σιδηροδρομικού δικτύου μεταφορών, χρηματοδότηση συστημάτων διαμοιρασμού ηλεκτρικής μικρο-κινητικότητας, αντικατάσταση στόλου λεωφορείων και άλλων ειδικής χρήσης δημόσιων οχημάτων με καθαρά οχήματα, επένδυση σε κατασκευή λεωφορειολωρίδων, ποδηλατόδρομων και πεζόδρομων”* (Άξονας 1.3).

Ο εξηλεκτρισμός του σιδηροδρομικού δικτύου (με τη μορφή παρεμβάσεων στην κεντρική του γραμμή) και η αντικατάσταση μέρους των αστικών λεωφορείων με ηλεκτρικά είναι μέσα στους επενδυτικούς στόχους του Σχεδίου. Επίσης εξετάζονται και περιορισμένες επενδύσεις σε απολύτως ώριμες επεκτάσεις σιδηροδρομικών δικτύων. Εκτεταμένες νέες επεκτάσεις δεν συνάδουν με τον ιδιαίτερα στενό χρονικό ορίζοντα του Σχεδίου.

13. *“Στον τομέα των μεταφορών πέραν της ηλεκτροκίνησης πρέπει να γίνει σαφής αναφορά στις επενδύσεις οι οποίες αποσκοπούν στη μείωση του ενεργειακού*

αποτυπώματος των Ακτοπλοϊκών μεταφορών Εσωτερικού και Εξωτερικού” (Άξονας 1.3).

Υπάρχει πρόταση για μείωση του ενεργειακού αποτυπώματος των ακτοπλοϊκών μεταφορών, η οποία είναι υπό συζήτηση με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

14. “Πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στην υλοποίηση και εμβληματικών πρωτοβουλιών για την αποκατάσταση της φύσης, π.χ. με την ενσωμάτωση δράσεων για την αποκατάσταση ρεμάτων, δράσεις που θα βοηθήσουν και στην αντιπλημμυρική προστασία και την πολιτική προστασία που ήδη προβλέπει το Σχέδιο” (Άξονας 1.4).

Η αντιπλημμυρική προστασία και γενικότερα η διαχείριση των υδάτων αποτελούν σημαντικό μέρος του Σχεδίου.

15. “Προτείνεται η εκπόνηση μιας συνθετικής Στρατηγικής Ψηφιακού Μετασχηματισμού για τις μικρές επιχειρήσεις και η δημιουργία Ταμείου Ψηφιακής Μετάβασης για πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις προς υλοποίηση της Στρατηγικής” (Άξονας 2.3).

Το Σχέδιο προβλέπει την ενίσχυση της ψηφιακής μετάβασης των Μικρών και Μεσαίων Επιχειρήσεων και αφιερώνει σημαντικούς πόρους για το σκοπό αυτό για επενδύσεις σε συστήματα και στην κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού των ΜΜΕ.

16. Ανάγκη ενσωμάτωσης της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία στο σύνολο των προτεραιοτήτων του στόχου ψηφιακού μετασχηματισμού και σχεδιασμού στοχευμένων έργων για βελτίωση π.χ. της προσβασιμότητας ατόμων με αναπηρία στις ιστοσελίδες και εφαρμογές του δημόσιου τομέα.

Η προσβασιμότητα λαμβάνεται υπόψη στον ψηφιακό μετασχηματισμό και την κατάρτιση. Θα προβλεφθούν επιπροσθέτως ειδικά προγράμματα προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρία.

17. “Ενίσχυση και αναβάθμιση σχεδιασμού και υλοποίησης ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης”, “ενίσχυση και αναβάθμιση της συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης”, “ανάπτυξη αξιόπιστου Συστήματος πιστοποίησης προσόντων και δεξιοτήτων εργατικού δυναμικού”, “ενίσχυση εκπαίδευσης και κατάρτισης εργαζομένων σύμφωνα με στρατηγικές κατευθύνσεις” και “ενίσχυση θεσμού μαθητείας” (Άξονες 3.1, 3.2).

Οι δράσεις αυτές αποτελούν κεντρικούς στόχους του Σχεδίου.

18. “Η ενεργοποίηση των ληπτών τακτικών και έκτακτων επιδομάτων ανεργίας απορρέει από την ανάγκη άμεσης ενσωμάτωσής τους στον οικονομικό και κοινωνικό ιστό. Πρέπει να προωθηθεί μέσω μίας άμεσης μεταρρύθμισης του Συστήματος Επιδόησης Ανεργίας, που θα επιτρέψει στους δικαιούχους των επιδομάτων αφενός

να απεγκλωβισθούν από ενδεχόμενες ‘παγίδες φτώχειας’, αφετέρου να ενδυναμώσουν τις δεξιότητες κοινωνικής και οικονομικής συμμετοχής τους αξιοποιώντας προγράμματα ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης για να ενταχθούν στην αγορά εργασίας.” (Άξονας 3.1).

Η μεταρρύθμιση του συστήματος επιδότησης ανεργίας και η εισαγωγή μέτρων για την προώθηση των ενεργητικών και παθητικών πολιτικών απασχόλησης περιλαμβάνονται στο Σχέδιο και αποτελούν κεντρικά προγράμματα μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων του σχετικού άξονα που αφορά την απασχόληση.

19. “Αποτελεί ακόμη ζητούμενο η διαλειτουργικότητα σημαντικών πληροφοριακών συστημάτων, όπως π.χ. ΕΡΓΑΝΗ, ΑΑΔΕ, ΟΑΕΔ” (Άξονας 3.1).

Η εξασφάλιση της διαλειτουργικότητας των πληροφοριακών συστημάτων του κράτους συνιστά βασικό στόχο του Σχεδίου και προωθείται από ειδική μεγάλη έκταση επένδυση που περιλαμβάνεται σ’ αυτό.

20. “Από τον στόχο 3.1 απουσιάζει ως στόχος η καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας”. Πρόταση για “θεσμοθέτηση εργοδότη ύστατης καταφυγής”

Η καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας περιλαμβάνεται στους στόχους του Σχεδίου. Για το σκοπό αυτό προωθείται ειδική σχετική μεταρρύθμιση και αντίστοιχο ψηφιακό σύστημα από το υπουργείο Εργασίας. Πρόταση για “θεσμοθέτηση εργοδότη ύστατης καταφυγής” δεν μπορεί να ενταχθεί στο πλαίσιο του Σχεδίου.

21. Πρόταση για “αναβάθμιση του Εθνικού Συστήματος Υγείας στο πλαίσιο του Άξονα 3.3” και “λειτουργία του συστήματος Πρωτοβάθμιας Υγείας”.

Και οι δύο αποτελούν κεντρικούς στόχους του Σχεδίου.

22. “Το Σχέδιο αναφέρεται σε δράσεις πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας και κοινωνικής φροντίδας και πρόνοιας χωρίς όμως να αναφέρεται σε συνέργειες με τους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης” (Άξονας 3.3).

Θα υπάρχουν τέτοιες συνέργειες στο Σχέδιο.

23. Οι πόροι του Σχεδίου μπορούν και πρέπει να αξιοποιηθούν για την ουσιαστική ενεργειακή αναβάθμιση των υποδομών υγείας” (Άξονας 3.3).

Η ενεργειακή αναβάθμιση των κρατικών υποδομών προβλέπεται στην βάση πραγματικού πρόσθετου ενεργειακού κόστους, με την αξιοποίηση των Επιχειρήσεων Ενεργειακών Υπηρεσιών. Συγκεκριμένα προβλέπεται ποσοστό επιδότησης προς τους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης για την προώθηση των σχετικών προγραμμάτων και πληρωμή των υπολοίπων επενδύσεων, που θα πραγματοποιούνται με ιδιωτικούς πόρους, από την διαφορά που θα προκύπτει από

την εξοικονόμηση ενέργειας. Με τον τρόπο αυτό, επιτυγχάνεται η επίτευξη των ενεργειακών στόχων και η μέγιστη δυνατή διαφάνεια.

24. *“Υιοθέτηση και Διείσδυση Καινοτόμων Ψηφιακών Υπηρεσιών Υγείας”* (Άξονας 3.3).

Αποτελούν σημαντικό μέρος του Σχεδίου.

25. *“Η υποστήριξη της φερεγγυότητας των ευπαθών ομάδων πρέπει να προωθηθεί μέσω της ανάπτυξης ενός περιφερειακού Δικτύου υπηρεσιών πρόληψης και καταπολέμησης της υπερχρέωσης”* (Άξονας 3.4).

Η πρόληψη της υπερχρέωσης αποτελεί βασικό στόχο του συνόλου των μεταρρυθμίσεων της κυβέρνησης που καλύπτουν τον σχετικό τομέα. Οι επιλεξιμότητες του ταμείου δεν επιτρέπουν την χρηματοδότηση δαπανών επαναλαμβανόμενου κόστους.

26. *“Αποτελεί κρίσιμη επιλογή η συμπερίληψη του τομέα της κοινωνικής φροντίδας στις επενδυτικές προτεραιότητες του Εθνικού Σχεδίου ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας με τη μορφή ενός διακριτού νέου Άξονα 3.5, με τίτλο, Ενίσχυση της προσβασιμότητας, της αποτελεσματικότητας και της ποιότητας του συστήματος κοινωνικής φροντίδας”*.

Ο κρίσιμος για την κοινωνική συνοχή τομέας της κοινωνικής φροντίδας περιλαμβάνεται στο πλαίσιο του Σχεδίου, υπό τις προϋποθέσεις των κανόνων που το διέπουν, μεταξύ άλλων, και με την μορφή παροχής υπηρεσιών στις πλέον ευπαθείς ομάδες, κυρίως υπό τον Άξονα 3.4. Οι επιλεξιμότητες του ταμείου δεν επιτρέπουν την χρηματοδότηση δαπανών επαναλαμβανόμενου κόστους.

27. *Οι ταμειακές μηχανές νέας τεχνολογίας θα πρέπει να συνοδεύονται και από σύστημα παρακολούθησης των ταμειακών μηχανών και σύστημα ανάλυσης ρίσκου που θα είναι σε θέση να πραγματοποιεί αναζητήσεις και ελέγχους σε πραγματικό χρόνο με σύνθετες αναφορές και εξατομικευμένα αιτήματα ελέγχου παραβατικής συμπεριφοράς”* (Άξονας 4.1).

Οι ταμειακές μηχανές νέας τεχνολογίας και η ανάλυση ρίσκου αποτελούν βασική μεταρρύθμιση και αναπόσπαστο τμήμα των επενδύσεων που θα προωθηθούν μέσω του Σχεδίου τόσο στο επίπεδο της ΑΑΔΕ, όσο και σε ό,τι αφορά στην εφαρμογή των αναγκαίων τεχνολογιών από τις επιμέρους επιχειρήσεις.

28. *Προτάσεις για “αναβάθμιση δεξιοτήτων στελεχών δημόσιας διοίκησης στο πλαίσιο του Άξονα 4.2” και για “προώθηση e-justice, εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών, κωδικοποίησης νομοθεσίας στο πλαίσιο του Άξονα 4.3”*.

Οι σχετικές προτάσεις περιλαμβάνονται ήδη στο υπό επεξεργασία Σχέδιο.

29. Άμεση ανάγκη να αξιοποιηθούν οι πόροι του Εθνικού Ταμείου Αμάκαμψης και Ανθεκτικότητας για την ενίσχυση του δεύτερου πυλώνα ασφαλιστικής προστασίας (Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης), ώστε να εξυπηρετηθεί αποτελεσματικά η επίτευξη του στρατηγικού στόχου 4.4.

Οι μεταρρυθμίσεις του Σχεδίου περιέχουν νομοθετικές πρωτοβουλίες με διακριτή δημόσια διαβούλευση, στο πλαίσιο της οποίας θα πρέπει να τεθούν και αξιολογηθούν οι σχετικές προτάσεις.

30. “Δεν υπάρχει καμία περιγραφή των επενδύσεων που θα γίνουν για τον μετασχηματισμό του γεωργικού τομέα, την αειφόρο ανάπτυξη της γεωργίας και την εισαγωγή μεταρρυθμίσεων που προωθούν τη βιώσιμη γεωργία. Οι κατευθύνσεις του σχεδίου δεν μοιάζει να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαιτερότητες της χώρας ούτε να χαράζουν κάποια κατεύθυνση προς την αξιοποίηση των συγκριτικών της πλεονεκτημάτων, ενώ δεν φαίνεται να συμπεριλαμβάνει τις μικρές εκμεταλλεύσεις, παρόλο που παγκοσμίως η τάση είναι η στροφή προς τη μικρότερης κλίμακας οικογενειακή γεωργία.” “Το Σχέδιο που δόθηκε για διαβούλευση δεν αναφέρει πουθενά καμία κατεύθυνση προς κανέναν από τους τέσσερις ευρωπαϊκούς στόχους “Farm to Fork” (Άξονας 4.6).

Ένα από τα βασικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η γεωργία είναι αυτό της πολυδιάσπασης και της έλλειψης συνεργασίας που δεν επιτρέπει στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις να είναι διεθνώς ανταγωνιστικές και οδηγεί σε υπερχρέωση των παραγωγών και αδυναμία πραγματοποίησης των αναγκών -για την επιβίωση του τομέα- επενδύσεων. Η προώθηση της κάθετης και οριζόντιας εν προκειμένω συνεργασίας είναι απαραίτητη προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι του Σχεδίου, στο πλαίσιο πάντα των ευρωπαϊκών στόχων για τον πράσινο μετασχηματισμό του τομέα και την προώθηση της έξυπνης και βιώσιμης γεωργίας.

31. “Το Σχέδιο ορθώς εστιάζει στον στόχο της ανάπτυξης των ιδιωτικών επενδύσεων στην ελληνική οικονομία. Θα χρειαστεί φυσικά μία περαιτέρω εξειδίκευση αναφορικά με το είδος των επενδύσεων που επιχειρούμε να αναπτύξουμε τόσο σε επίπεδο κλάδων όσο και σε επίπεδο επενδυτικών αγαθών” (Άξονας 4.7).

Δεν θα υπάρξει εξειδίκευση επενδύσεων σε επίπεδο κλάδων. Οι ιδιωτικές επενδύσεις του Σχεδίου θα είναι ως επί το πλείστον κλαδικά ουδέτερες και θα κριθούν βάσει της επιλεξιμότητας που ορίζει ο Μηχανισμός -πράσινη μετάβαση και ψηφιακός μετασχηματισμός- και οι εθνικές προτεραιότητες, που είναι εξωστρέφεια (διεθνής εμπορία αγαθών και υπηρεσιών), καινοτομία, έρευνα και ανάπτυξη (R&D) και ανάπτυξη επιχειρηματικών συνεργασιών, εξαγορών και συγχωνεύσεων με στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας (Scale-up, βασικός στόχος της Έκθεσης Πισσαρίδη).

32. “Δεν υπάρχει ειδική αναφορά στην ανάγκη δημιουργίας νέων βιομηχανικών περιοχών” (Άξονας 4.7).

Το θέμα των βιομηχανικών περιοχών περιλαμβάνεται στο Σχέδιο.

33. *“Ανάγκη υποστήριξης επενδύσεων και έργων που θα στοχεύουν στην ανάπτυξη του Προσβάσιμου Τουρισμού και όλης της αλυσίδας εμπλεκομένων δραστηριοτήτων”.*

Επενδύσεις για την ανάπτυξη του προσβάσιμου τουρισμού, με ιδιαίτερη έμφαση στις προσβάσιμες παραλίες, περιλαμβάνονται στο Σχέδιο.

Ταυτότητα επιμέρους σχολίων, παρεμβάσεων, προτάσεων

1: ΟΚΕ, 2: ΓΣΕΕ, 3: ΓΣΕΒΕΕ, 4: The Green Tank, 5: WWF Ελλάς, 6: WWF Ελλάς, 7: ΟΚΕ, 8: The Green Tank, 9: ΚΕΔΕ, 10: ΟΚΕ, 11: Συμβούλιο Αειφόρων Κτιρίων Ελλάδος/SBC GREECE, 12: WWF Ελλάς, 13: Σύνδεσμος Επιχειρήσεων Επιβατηγού Ναυτιλίας, 14: The Green Tank, 15: ΓΣΕΒΕΕ, 16: Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία, 17: ΟΚΕ, 18: Παν/μιο Δυτικής Αττικής/Ερευνητικό Εργαστήριο Κοινωνικής Διοίκησης (Γαβριήλ Αμίτσης), 19: ΓΣΕΒΕΕ, 20: ΓΣΕΒΕΕ, ΓΣΕΕ, 21: ΟΚΕ, ΓΣΕΒΕΕ, 22: ΚΕΔΕ, 23: ΓΣΕΒΕΕ, 24: Ελληνικός Σύνδεσμος Πληροφορικής Υγείας/ΕΣΠΥ, 25: Παν/μιο Δυτικής Αττικής/Ερευνητικό Εργαστήριο Κοινωνικής Διοίκησης (Γαβριήλ Αμίτσης), 26: Φωτεινή Μαρίνη/Παν/μιο Δυτικής Αττικής/Ερευνητικό Εργαστήριο Κοινωνικής Διοίκησης, 27: QWE, 28: ΟΚΕ, 29: Ελληνική Ένωση Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης/ΕΛΕΤΕΑ, ΟΚΕ, Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Ομίλου Τράπεζας Πειραιώς/Ηρακλής Μπαμπλέκος, Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Ναυτιλιακών Επιχειρήσεων Ομίλου Τσάκου, ΤΕΑ Χρηματιστηρίου Αθηνών ΝΠΙΔ, 30: Greenpeace, 31: ΓΣΕΒΕΕ, 32: ΚΕΔΕ, 33: Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία.

Φορείς, πολίτες που υπέβαλαν σχόλια

(α) στον ιστότοπο της διαβούλευσης:

The Green Tank, Enel Green Power Hellas, Ανώτατη Συνομοσπονδία Πολυτέκνων Ελλάδος, Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας (ΚΕΔΕ), CIVICS/Κωνσταντίνος Αντωνόπουλος, Ηρακλής Μπαμπλέκος (Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Ομίλου Τράπεζας Πειραιώς), Ελληνικός Σύνδεσμος Πληροφορικής Υγείας (ΕΣΠΥ), QWE, ELICA, DAMCO ENERGY, WWF Ελλάς, Σύνδεσμος Επιχειρήσεων Επιβατηγού Ναυτιλίας (ΣΕΕΝ), SIGNIFY (Βασίλειος Εξάρχου), Φωτεινή Μαρίνη (Ερευνητικό Εργαστήριο Κοινωνικής Διοίκησης Παν/μίου Δυτικής Αττικής), Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Ναυτιλιακών Επιχειρήσεων Ομίλου Τσάκου, HumanRights360, Ελληνικό Ινστιτούτο Πυροπροστασίας Κατασκευών/ΕΛΙΠΥΚΑ (Γεώργιος Μυλωνάκης), ΤΕΑ Accenture, Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑμεΑ), ΤΕΑ Χρηματιστηρίου Αθηνών ΝΠΙΔ, ΑΡΣΙΣ Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων, Γαβριήλ Αμίτσης, Καθηγητής Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλειας - Διευθυντής Ερευνητικού

Εργαστηρίου Κοινωνικής Διοίκησης, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, Ελληνική Ένωση Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης (ΕΛΕΤΕΑ), Αχιλλέας Calzetti, Greenpeace, Αλέξης Λαγουδάκης, Δ.Μ.Μαρίνος, Δρ. Αναστάσιος Σενεπής, Δημήτρης Λάλας, Σταύρος Μηλάτος, Χαράλαμπος Μπακολιάς, Νικηφόρος Γαλάνης, Πάνος Παπαδόπουλος, Andreas Apostolopoulos, Ασημάκης Κοντογεωργάκης.

(β) εγγράφως προς το Υπουργείο Οικονομικών:

Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος/ΟΚΕ, Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος/ΓΣΕΕ, Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας/ΓΣΕΒΕΕ,, Ερευνητικό Εργαστήριο Κοινωνικής Διοίκησης/ Σχολή Διοικητικών Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών Παν/μίου Δυτικής Αττικής, Ελληνική Ένωση Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης (ΕΛΕΤΕΑ), Ανώτατη Συνομοσπονδία Πολυτέκνων Ελλάδος, Σύνδεσμος Επιχειρήσεων Επιβατηγού Ναυτιλίας (ΣΕΕΝ), SBC GREECE.